

банковских терминов. Дифференцированы термины с полной парадигмой числа, а также обладающие имплицитной семантикой множественности. Установлен принцип склонения англизмов сложной морфологической структуры.

Ключевые слова: адаптация, англизм, банковский термин, заимствование, категория рода, категория числа и падежа.

Zenina Anastasia. Grammatical Adaptation of Anglicisms-Nouns in Ukrainian Banking Terminology. The proposed article deals with the complex analysis of grammatical adaptation of substantive English borrowings in modern Ukrainian banking terminology. Scientist's views dwell upon the substance of foreign words adaptation on the grammatical level of the borrowed language are differentiated. The main features of terms-anglicisms gender are chosen. In this case study uses the kind of foreign nouns ending element and the level of derivative morphemic structure each of such words. The gender definition of indeclinable nouns which have not the formal signs of gender is commented. The function of number and case categories are described. The paper differentiates the terms with complete paradigm of number and which have implicit semantic of plural number. The approach of declension of English borrowings with composite morphological structure is ascertained.

Key words: adaptation, anglicism, banking term, borrowing, category of gender, category of number and case.

Стаття надійшла до редколегії
17.05.2013 р.

УДК 811.161.2'373.611

Галина Зюзькіна

Морфологічні моделі і морфологічні класи суфіксальних субстантивних похідних іншомовного походження на позначення абстрактних, збірних назв та назв предметної дії

У статті розглянуто морфологічні особливості словотвірних морфем, залучених до словотворення суфіксальних субстантивних похідних іншомовного походження на позначення абстрактних, збірних назв та назв предметної дії. З'ясовано морфологічні зміни і встановлюються морфологічні явища при словотворенні субстантивів зазначеного типу. Описано морфологічна структура похідних суфіксальних субстантивів на основі встановлення морфологічних моделей дериватів. Установлюються загальні морфологічні класи зазначених дериватів. На підставі проведеного аналізу встановлюються кореляції морфологічних моделей та відсоткове співвідношення морфологічних класів субстантивів іншомовного походження на позначення абстрактних, збірних назв та назв предметної дії.

Ключові слова: субстантивні похідні, морфологічні явища, морфологічні моделі, морфологічні класи.

Постановка наукової проблеми та її значення. Словотвірна система сучасної української мови постійно поповнюється новими лексичними одиницями іншомовного походження, які невід'ємно вступають у лексико-семантичні, словотвірні та морфологічні зв'язки з питомими словами української мови, внаслідок чого виникають нові тенденції їх взаємодії та подальшого співіснування.

Найбільш повно цю тенденцію відображає саме субстантивний блок лексем іншомовного походження, потенціал яких останнім часом постійно зростає за рахунок новітніх запозичень із різних галузей знань, які продовжують дедалі активніше проникати до системи сучасної української мови, що, у свою чергу, зумовлено і екстралінгвальними, і інтралінгвальними чинниками.

Опис загальних морфологічних особливостей дериваційних процесів словотворення досить численних (поставити кількість) похідних субстантивів, утворених від основ іншомовного походження є предметом аналізу словотвірної морфології запозичених іменників, яка, у свою чергу, належить до визначальних моментів у процесі словотвірної адаптації іменників іншомовного походження.

Аналіз останніх досліджень цієї проблеми. Морфологічні явища та закономірності словотворення на основі лексики різних мов розглядали в працях Р. І. Аванесов, С. Б. Бернштейн, Я. Босак, С. В. Бромлей, Т. В. Булигіна, Д. Ворт, В. Дресслер, О. А. Земська, Н. Є. Ільїна, О. В. Ісаченко, В. В. Лопатін, В. Б. Касевич, К. Ковалик, О. С. Кубрякова, Р. Ляковський, Ю. Г. Панкрац, М. В. Панов,

Т. В. Попова, Э. Станкевич, С. М. Толстая, М. С. Трубецький, Г. Улашин, І. С. Улуханов, В. Г. Чурганова та ін.

В україністиці ці проблеми порушувалися лише у зв'язку з вивченням явищ словозміни та формо- і словотворення в працях І. І. Ковалика, Л. Л. Гумецької, А. П. Грищенка, В. О. Горпинич, К. Г. Городенської, Т. О. Грязнухіної, М. Ю. Федурко, Н. Ф. Клименко, Л. М. Полюги, Л. О. Родніної, З. С. Сікорської.

У зв'язку із цим виникла необхідність системного дослідження морфонологічних трансформацій, що супроводжують процес словотворення субстантивних похідних іншомовного походження на позначення абстрактних, збірних назв та назв опредметненої дії в сучасній українській мові.

Метою статті є дослідження морфонологічних закономірностей словотворення від основ іншомовного походження субстантивів на позначення абстрактних, збірних назв та назв опредметненої дії. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

1. Проаналізувати морфонологічні ознаки словотвірних морфем;
2. З'ясувати морфонологічні зміни і встановити морфонологічні явища при словотворенні субстантивів зазначеного типу;
3. Описати морфонологічну структуру похідних суфіксальних субстантивів, склавши морфонологічні моделі дериватів;
4. Скласти загальні морфонологічні класи субстантивів іншомовного походження на позначення абстрактних, збірних назв та назв опредметненої дії як свідчення певного ступеня їх адаптації на ґрунті української мови.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Дериваційний процес абстрактних назв дії, утворених від дієслівних основ іншомовного походження виконується головним чином в межах словотвірних типів на **-нн'**, **-аціј(-изаціј)**, **-аж**: *калібрувати – калібрація*, *уніфікувати – уніфікація*, *шокувати – шокування*, *фрондувати – фрондування*, *дублювати – дубляж*. Усі словотвірні моделі віддієслівних іменників виконують одну спільну функцію – транспозицію дієслівних основ в іменникові, але водночас вони вводять дієслівні основи до різних граматичних та семантичних розрядів віддієслівних іменників [1, с. 35].

Проте саме для словотворення дериватів із суфіксами **-нн'**, **-аціј(-изаціј)**, **-аж** від основ іншомовного походження характерна наявність значної кількості похідних, мотиваторами яких виступають іменники, хоча їх словотвірно-морфонологічне оформлення відбувається аналогічно до віддієслівних абстрактних назв: *субтитр – субтитрування*, *скенер – скенування*. Словотвірна система української мови передбачає такі мотивувальні дієслівні основи і їхні структурні частинимовні елементи виразно проступають у структурі похідних [3, с. 146]. Деривація абстрактних та збірних назв від основ іншомовного походження виконується в межах словотвірних типів на **-ств-**, **-іст'**, **-изм(-ізм)**, **-іј/-**, **-ад(-іад-)**, **-инг(-інг)**: *лаконічний – лаконічність*, *дублетний – дублетність*, *лакей – лакейство*, *шеф – шефство*, *кретин – кретинізм*, *бюрократ – бюрократія*.

У процесі словотворення субстантивних похідних іншомовного походження спостерігаються різноманітні морфонологічні операції, які перетворюють основу мотиватора в основу мотивата або трансформують дериваційний суфікс.

Альтернацію фонем (**АФ**) при словотворенні зазначених субстантивів класифікуємо за місцем маніфестації як таку, що відбувається на морфемному шві, а саме в морфах твірної основи: а) чергування приголосних фонем **С–С'**: *реагувати – реакція*, *медицина – медитація*, *редагувати – редакція*; б) палаталізація приголосних фонем **С–С'**: *імбібувати – імбібіція*, *інгібувати – інгібіція*, *малеїн – малейнізація*, *мієлін – мієлінізація*, *блюм – блюмінг*, *паркувати – паркінг*, *нейрула – нейруляція*, *номінал – номіналізація*; і таку, що відбувається в кореневих морфах мотиватора: *перципувати – перцепція*, *інфікувати – інфекція*, *абдомен – абдоміналізація* (чергування голосних фонем **V–V**).

Явище усічення можна класифікувати за фонемним комплексом на три групи: 1) усічення голосних фонем (**Уv**): *індосо – індосація*, *сконто – сконтація*; 2) усічення приголосних фонем (**Ус**): *радій – радіація*, *сакральний – сакралізація*, *фертильний – фертилізація*; 3) усічення фонемних сполук (**Уf**): *пермутит – пермутизація*, *енцефаліт – енцефалізація*, *космос – космізація*, *афінаж – афінація*, *радикалізувати – радикалізація*, *репетирувати – репетиція*, *маскулінізм – маскулінізація*, *преформізм – преформація*, *лактат – лактація*.

Аналогічно можна класифікувати і явище нарощення: 1) нарощення приголосних фонем (**Нс**): *конструювати – конструція, реконструювати – реконструкція*; 2) нарощення фонемних сполук (**Нф**): *мігма – мігматизація, нобіль – нобілітація, сома – соматизація, мієлома – мієломаліяція, культура – культуралізація, люмінесціювати – люмінесценція, конкурувати – конкуренція*.

Модифікація наголосу (**МН**) у суфіксальних субстантивів на позначення абстрактних, збірних назв та назв опредметненої дії від іншомовних основ виступає морфологічним засобом словотворення дериватів і розглядається через поняття акцентної позиції. Аналіз зазначених дериватів дає можливість встановити п'ять акцентних позицій: 1) нерухомий наголос (**1А**): *токсичний – токсичність, тарифікувати – тарифікування*; 2) перенос наголосу з попереднього складу основи на останній (**2А**): не виявлено; 3) перенос наголосу з останнього складу основи мотиватора на попередній (**3А**): *інфікувати – інфекція, репродукувати – репродукція*; 4) наголошений похідний суфікс (**4А**): *інспірувати – інспірація, карбід – карбідизація, компіювати – компіляція*.

Процес словотворення субстантивних похідних від основ іншомовного походження за допомогою суфікса **-нн'** характеризується прозорістю та системністю: для абстрактних назв дії, утворених від дієслівних основ (**До**) іншомовного походження, маємо лише одну можливу морфологічну модель 1: *До(1А) + -нн'*: *ретушувати – ретушування, санкціонувати – санкціонування, тарифікувати – тарифікування*; для відсубстантивних основ (**Іо**) маємо модель 2: *Іо(Н, 4А) + -нн'*: *рутеній – рутеніювання, склероз – склерозування, целофан – целофанування*.

Субстантивні деривати, утворені від основ іншомовного походження за допомогою суфікса **-аціј-**, мають те ж саме значення опредметненої дії, що й похідні із суфіксом **-нн'**. Установлення мотивуючих основ дериватів зазначеного словотвірного типу не завжди чітке: мотиваторами можуть виступати і дієслова на **-ува-**, і субстантиви та ад'єктиви іншомовного походження: *адоптувати – адоптація, аглютинат – аглютинація, віктимний – віктимізація*. У тих випадках, коли в системі української мови із субстантивними похідними іншомовного походження на позначення опредметненої дії співвідносяться запозичені дієслова на **-ува-**, зазначені деривати можна класифікувати як регулярні утворення, безпосередньо пов'язані відношенням мотивації з відповідними дієсловами, у яких суфікс **-аціј-** та його похідні є окремими словотвірними формантами. У випадках, коли подібної відповідності встановити не можна, виділення суфікса **-аціј-** та його похідних є досить умовним і можливе лише порівняно зі співвідносними, структурно членованими іменниками іншомовного походження.

Творення субстантивних похідних зазначеного типу від основ іншомовного походження призвело до вичленовування в системі українського іменникового словотворення таких дериваційних формантів, утворених на основі нейтрального прикметникового суфікса **-аціј-**: **-иціј-** (**-ціј-**); **-изаціј-** (**-ізаціј-**); **-фікаціј-**. Зафіксовані дериваційні форманти, утворені на основі суфікса **-аціј-** відзначаються різною активністю і поширеністю. Наявність того чи іншого дериваційного форманта пояснюється, по-перше, залежністю від характеру фонем на морфемному шві слова, по-друге, семантичним розмежуванням мотивуючих основ.

Виявлено 12 морфологічних моделей, характерних для мотивуючих основ іменників іншомовного походження із суфіксом **-аціј-** та його похідними. Модель 1: *До(Уф, 4А) + -аціј-, -изаціј- (-ізаціј-)*: *карбонізувати – карбонізація, лімітувати – лімітація, компрометувати – компрометація*; модель 2: *Іо (4А) + -аціј-, -изаціј-(-ізаціј-), -фікаціј-*: *контейнер – контейнеризація, квант – квантифікація, інтерфікс – інтерфіксація*; модель 3: *Іо (С-С', 4А) + -аціј-, -изаціј-*: *карпела – карпелізація, озон – озонізація, нейрула – нейруляція*; модель 4: *Іо (Уф, 4А) + -аціј-, -изаціј- (-ізаціј-)*: *маскулінізм – маскулінізація, негоціант – негоціація*; модель 5: *Іо (С-С, Ув, 4А) + -аціј-, -изаціј-*: *сконто – сконтація, індосо – індосація*; модель 6: *(С-С, Уф, 3А/4А) + -аціј- (-ціј-)*: *реагувати – реакція, редагувати – редакція, медицина – медикація*; модель 7: *Іо (С'-С, Уф, 4А) + -аціј-, -изаціј-*: *меркурій – меркуризація, калорія – калоризація, преформізм – преформація*; модель 8: *Іо (С-С', Уф, 4А) + -аціј-, -изаціј-*: *метаморфоз – метаморфізація, алерген – алергізація*; модель 9: *Іо (Нф, 4А) + -аціј-, -изаціј-(-ізаціј-)*: *мігма – мігматизація, абдомен – абдоміналізація, травма – травматизація*; модель 10: *Іо (Ус, 4А) + -аціј-, -изаціј-(-ізаціј-)*: *фертильний – фертилізація, регіональний – регіоналізація*; модель 11: *До (С-С, Уф, 3А) + -аціј-, -иціј- (-ціј-)*: *репродукувати – репродукція, абстрагувати –*

абстракція; модель 12: *До (Уф, 3А) + -ацій-, -цій-*: елююва́ти – елю́ція, абсорбува́ти – абсо́рбція, адсорбува́ти – адсо́рбція; модель 13: *До (С–С', Уф, 3А) + -ацій-, -ицій- (-цій-)*: кореспондува́ти – кореспонде́нція, конструюва́ти – констру́ція, конкурува́ти – конкуре́нція.

Творення абстрактних іменників жіночого роду за допомогою суфікса *-іст'*, мотиваторами яких виступають і похідні, і непохідні ад'єктиви іншомовного походження, відзначається прозорістю та ясністю: наголос завжди залишається незмінним, дериваційний процес супроводжується лише палаталізацією фінальних приголосних основи мотиватора *С–С'*: *суб'єктивний – суб'єктивність, сенсуальний – сенсуальність*. Таким чином, встановлюємо єдину можливу морфологічну модель: *По(С–С', ІА) + -іст'*: *романсовий – романсовість, токсичний – токсичність, фанатичний – фанатичність*.

Виявлено 14 іменників іншомовного походження утворених за допомогою запозиченого грецько-латинського суфікса *-ад(-іад-)*: *тампон – тампонада, клоун – клоунада*. Зазначений суфікс указує на збірне значення, масовість, непоширений [2, с. 375]. Можна виокремити дві морфологічні моделі, характерні для субстантивів зазначеного типу. Модель 1: *Іо(Уф/в/с, 4А) + -ад(-іад-)*: *університет – універсіада, дефіле – дефіляда, бравувати – бравада, академія – академіада*; модель 2: *Іо(4А) + -ад(-іад-)*: *арлекін – арлекінада, Робінзон – робінзонада, арка – аркада, фанфарон – фанфаронада*.

Зафіксовано також 20 іменників іншомовного походження на позначення назв опредметненої дії із суфіксом *-инг(-інг)*: *тренувати – тренінг, процес – процесинг*. Установлення мотивувальних основ дериватів такого типу також характеризується прозорістю та чіткістю; мотиваторами виступають або дієслова на *-ува-*, або загальні назви предметів іншомовного походження, що дає можливість встановити чотири морфологічні моделі, характерні для субстантивних похідних цього типу. Модель 1: *Іо(С–С', ІА) + -інг*: *платформа – платформінг, сляб – слябінг, караван – караванінг*; модель 2: *Іо(ІА) + -инг(-інг)*: *кєрн – кєрнінг, процес – процесинг*; модель 3: *До(С–С', Уф, 3А) + -инг(-інг)*: *тренувати – тренінг, паркувати – паркінг*; модель 4: *Іо(Уф, 3А) + -инг(-інг)*: *форсувати – форсинг, контролювати – контролінг*.

В утворенні 52 іменників від основ іншомовного походження на позначення назв процесуальної дії, назв занять та одиниць виміру бере участь французький суфікс *-аж*. Г. П. Циганенко виділяє три значення суфікса *-аж*: 1) абстрактна дія: *інструктаж, монтаж*; 2) поняття збірного характеру: *арбітраж, типаж, картонаж*; 3) сукупність того, що названо мотивуючим словом: *метраж, вольтаж* [4, с. 52]. Мотиваторами виступають або дієсловами на *-ува-*, або загальні назви предметів іншомовного походження.

Морфологічна модель віддієслівних похідних на *-аж* має такий вигляд. Модель 1: *До(Уф, 4А) + -аж*: *дренувати – дренаж, монтувати – монтаж, дублювати – дубляж, камуфлювати – камуфляж*. При деривації відіменникових похідних на *-аж* маємо три морфологічні моделі. Модель 2: *Іо(4А) + -аж*: *арбітр – арбітраж, літр – літраж*. Модель 3: *Іо(Нс, 4А) + -аж*: *трико – трикотаж, ажіо – ажіотаж*; модель 4: *Іо(Уф, 4А) + -аж*: *кювеляція – кювеляж, вантага – вантаж*.

На підставі проведеного аналізу стає можливим узагальнення всіх морфологічних явищ, які супроводжують дериваційний процес суфіксальних ад'єктивів іншомовного походження та встановлення морфологічних класів зазначених дериватів.

Словотворення відсубстантивних субстантивів іншомовного походження на позначення абстрактних, збірних назв та назв опредметненої дії відбувається згідно з такими морфологічними класами дериватів: **МК-0** – «нульовий» (відсутність морфологічних трансформацій): *Іо(-) + -инг(-інг)* (11 похідних); **МК-1** – «елементарний» (одна морфологічна трансформація): *Іо(МН, АФ) + -аж, -ад(-іад-), -ацій-, -изацій- (-ізацій-)* (62 похідні); **МК-2** – «комплексний, двоплановий» (комплекс із двох морфологічних трансформацій): *Іо(У+МН, Н+МН, АФ+МН) + -инг(-інг), -аж, -ад(-іад-), -ацій-, -изацій- (-ізацій-), -нн'-* (101 похідна); **МК-3** – «комплексний триплановий» (комплекс із трьох морфологічних трансформацій): *Іо(АФ+У+МН) + -ацій-, -изацій- (-ізацій-)* (22 похідні).

Словотворення віддієслівних суфіксальних субстантивів іншомовного походження на позначення абстрактних, збірних назв та назв опредметненої дії характеризується наявністю таких морфологічних класів дериватів: 1) **МК-0** – «нульовий»: *До(-) + -нн'-* (1037 похідних); 2) **МК-2** – «комплексний, двоплановий»: *До(У+МН) + -ацій-, -изацій- (-ізацій-), -аж* (589 похідних); 3) **МК-3** – «комплексний, триплановий»: *До(АФ+У+МН) + -инг(-інг), -ацій-, -изацій- (-ізацій-)* (16 похідних).

Словотворення ж відприкметникових субстантивів зазначеного типу характеризується наявністю лише двох морфологічних класів: 1) **МК-1** – «елементарний»: *По(У)+ -іс'т' (24 похідні)*; 2) **МК-2** – «комплексний, двоплановий»: *По(У+МН)+ -аціј-, -изаціј- (-ізаціј-) (9 похідних)*.

Отож, проаналізувавши морфологічні особливості словотворення субстантивів іншомовного походження на позначення абстрактних, збірних назв та назв опредметненої дії, ми зробили такі висновки:

1. Дослідження зазначених особливостей дає можливість вивчити процес взаємоприспосовування мотивувальної основи та дериваційного форманта, для яких характерні такі види морфологічних явищ, як модифікація наголосу, усічення, чергування, нарощення.

2. Найпоширенішими морфологічними модифікаціями при словотворенні зазначених субстантивів від іншомовних основ є модифікація наголосу та усічення фонем.

3. Найпродуктивнішими морфологічними класами відсубстантивних субстантивів іншомовного походження на позначення абстрактних, збірних назв та назв опредметненої дії є «комплексний, двоплановий» (комплекс із двох морфологічних трансформацій), «елементарний» (з наявністю одного з п'яти морфологічних явищ), «триплановий» (комплекс із трьох морфологічних трансформацій) у співвідношенні 51,5 % – 31,7 % – 11,2 %;

4. Найпродуктивнішими морфологічними класами віддієслівних субстантивів зазначеного типу є «нульовий» (відсутність морфологічних трансформацій) та «комплексний, двоплановий» у співвідношенні 63,1 % – 35,9 %;

5. Найпродуктивнішими морфологічними класами відприкметникових субстантивів є «нульовий» та «комплексний, двоплановий» у співвідношенні 73 % – 23 %.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, аналіз морфологічних моделей і встановлення морфологічних класів субстантивних похідних іншомовного походження на позначення абстрактних, збірних назв та назв опредметненої дії дає змогу описати морфологічну структуру похідних субстантивів, дослідити механізм зазначених морфологічних модифікацій і, відповідно, виразніше окреслити процес словотвірної та морфологічної адаптації іменників іншомовного походження.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у виробленні принципів опису морфологічних класів дериватів іншомовного походження та систематизуванні основних морфологічних характеристик дериваційного процесу від основ іншомовного походження.

Джерела та література

1. Морфологічна будова сучасної української мови : монографія / [відп. ред. М. А.Жовтобрюх ; редкол.: І. Р. Вихованець, А. П. Грищенко]. – К. : Наук. думка, 1975. – 208 с.
2. Полюга Л. М. Словник українських морфем / Л. М. Полюга. – Львів : Світ, 2001. – 448 с.
3. Фурса В. М. семантико-граматичне та словотвірне освоєння невідмінюваних імен / В. М. Фурса. – К. : Ін-т укр. мови НАН України, 2005. – 252 с.
4. Циганенко Г. П. Словарь служебных морфем русского языка / Г. П. Циганенко. – Киев. : Рад. шк., 1982. – 240 с.

Зюзькина Галина. Морфологические модели и морфологические классы суффиксальных производных субстантивов иноязычного происхождения для обозначения абстрактных, сборных названий и названий объективированного действия. В статье рассматриваются морфологические особенности словообразовательных морфем, характерных для словообразования суффиксальных субстантивных производных иноязычного происхождения для обозначения абстрактных, сборных названий и названий объективированного действия. Устанавливаются морфологические изменения и морфологические явления при словообразовании субстантивов указанного типа. Описывается морфологическая структура производных суффиксальных субстантивов на основе составления морфологических моделей дериватов. Выводятся общие морфологические классы указанных дериватов. На основании проведенного анализа устанавливаются корреляции морфологических моделей и процентное соотношение морфологических классов субстантивов иноязычного происхождения для обозначения абстрактных, сборных названий и названий объективированного действия.

Ключевые слова: субстантивные производные, морфологические явления, морфологические модели, морфологические классы.

Ziuzkina Halyna. Morphological Models and Morphological Classes of Derived Nouns of Foreign Origin Denoting Abstract, Collective and Objectified Action Names. The article deals with the features of morphological derivational morphemes involved into the process of word-forming of borrowed nouns of foreign origin denoting abstract, collective and objectified action names. The morphological changes and morphological

phenomena are established. The analysis of the morphonological structure of borrowed nouns is given. The morphonological models and morphonological classes of derived nouns are established. On the basis of the conducted analysis the correlation of morphonological models and the proportion of morphonological classes of borrowed nouns of foreign origin denoting abstract, collective and objectified action names are also established.

Key words: derived nouns, morphonological phenomena, morphonological models, morphonological classes.

Стаття надійшла до редколегії
20.05.2013 р.

УДК 811.161.2'373.7

Валентина Калько

Лінгвокультурний аналіз концепту КОХАННЯ (на матеріалі українських паремій)

У статті проаналізовано особливості мовної репрезентації концепту КОХАННЯ в українських пареміях, виявлено основні закономірності його вербалізації, встановлено домінуючі ознаки: кохання не залежить від волі суб'єкта, вибір об'єкта зазвичай не мотивований, однієї краси для любові недостатньо, потрібне ще й духовне єднання, кохання безкорисне, але водночас без матеріальних статків згасає. Досліджуваний концепт репрезентовано як багатопланову сутність, пов'язану не лише з емоційною, а й з ментальною цариною та фізіологічними потребами індивіда. Загалом кохання як емоція в українській паремійній картині світу наділене такими ознаками: 1) неможливість приховати від інших; 2) непередбачуваність; 3) сила. Досліджуваний концепт також тісно корелює з такими почуттями й емоціями, як ненависть, ревності, страждання, розлука.

Ключові слова: концепт, вербалізація, паремія, лінгвокультурна специфіка, кохання.

Постановка наукової проблеми та її значення. Мова й фольклор – феномени колективні й анонімні, саме в усній народній творчості, до якої й належать паремійні одиниці, віддзеркалено ціннісну систему світовідчуття, наївну картину світу, що виникла на ранній стадії становлення культури етносу і, ймовірно, заклала підвалини колективного позасвідомого, збережено етнічні й естетичні еталони. Ю. Степанов зауважує, що концепт – це «згусток культури у свідомості людини, те, у вигляді чого культура належить до ментального світу індивіда» [14, с. 43]. Отже, це структура, що зберігає й передає «культурну пам'ять» слова й етнологічну інформацію, відображаючи національну картину світу. Як ментальне утворення він містить три рівні: поняттєвий, співвіднесений із денотатом, образно-перцептивний – із гештальтом та ціннісний – з оцінкою предмета в етносвідомості й культурі. Ми, слідом за О. Селівановою, концепт уважаємо інформаційною когнітивною структурою свідомості, певним чином організованою і вбудованою до колективної чи індивідуальної концептосфери [12, с. 297], що є важливим складником мови й культури. Застосування лінгвокультурного підходу до аналізу концептів передбачає двовекторний підхід: вивчення специфіки національної концептосфери від культури до свідомості та навпаки. Культурні концепти – це передовсім ментальні сутності, у яких відображено «дух народу», що й визначає їхню антропоцентричність – орієнтованість на духовність, суб'єктивність, соціальність, і «особистісну царину» носія етнічної свідомості [2, с. 10]. У мові вони представлені як багатовимірна мережа значень, виражених лексемами, фразеологізмами, пареміями, прецедентними текстами тощо.

Розуміння мови як феномена культури, опис її з позицій культурної самотутності потребує пильної уваги до ознак етнічної ментальності та їхнього відображення в лексиці, фразеології, етичних концептах. Репрезентація концепту здійснюється внаслідок «активації та збудження взаємопов'язаних елементів» [11, с. 119]. Зважаючи на ці взаємозв'язки, можна дослідити й описати концепти, а отже, і ті знання, які вони в собі містять. Суттєве інформативне значення для аналізу й опису ключових концептів української етноспільноти мають паремії, у яких віддзеркалено культурні